

Handschriftcriteria in midden- en bovenbouw

Over het aanleren en bewustmaken
van handschriftcriteria
door middel van manipulatie

Als we vanaf groep 5 op een zinvolle manier met handschriftontwikkeling bezig willen zijn, dan lijken er naast oefeningen met «meer van hetzelfde» maar weinig mogelijkheden. Vaak gaat het dan om tempeschrijven en *creatief* schrijven. Maar op écht onderhoud en ontwikkeling van het handschrift zelf hebben deze twee weinig invloed. Het tempeschrijven heeft - wanneer gestreefd wordt naar «zo snel mogelijk» - zelfs desastreuze gevolgen voor het handschrift.

Veel mensen menen dat aan het handschrift na een paar jaar niet veel meer te veranderen valt. Bij alle andere vakken verwachten we verbeteringen. Maar die zijn óók te bereiken in het handschrift!

Er wordt in dit artikel uitgegaan van het toepassen van *verbonden* schrift. Juist voor kinderen die in de boven-

bouwonverbonden zijn gaan schrijven, kunnen de oefeningen aanleiding zijn hun handschrift te herzien.

Het is een gelegenheid om het verbonden schrift weer op te roepen en anders te gaan bekijken.

5-8

Ben
Hamering

OVERTREDEN VAN DE REGELS

Handschriftcriteria zeggen ons waar een handschrift aan moet voldoen. Nu kunnen we braaf oefenen in handschriftcriteria, met alle kans dat de kinderen dit saai vinden. Ze moeten vaak aan allerlei criteria voldoen zonder ze te kennen en zonder te weten waarom.

Draai de zaak eens om en laat de kinderen oefenen - *watfout is!* Dus wat de schrijfmethode verbiedt. Dan ervaren ze waarom deze criteria zo gesteld zijn.

Bijervaringsleren zijn bewustwording en het verwerven van kennis en inzicht een belangrijk middel¹.

Ook vinden kinderen het vaak aantrekkelijk om de regels te overtreden. Ik stel hierbij dan ook voor om de handschriftcriteria - door middel van overtreding en overdrijving - te manipuleren. Ik wil de kinderen dus laten onderzoeken en verwoorden wat de criteria waard zijn en waarom ze er zijn. En dat in de vorm van kleine schrijfessen (van maximaal een halfuur), die naast elke methode te gebruiken zijn.

De kinderen schrijven kort en beoordelen elkaars resultaten. Elke les besluiten ze met een «goed» geschreven zin. Dus een zin volgens de regels die zojuist overtreden werden! Zo krijgen kinderen invloed op hun handschrift.

CRITERIA EN BEGRIPPEN LEREN HANTEREN

Een gunstige bijwerking van het onderzoek naar handschriftcriteria is dat we de kinderen een beperkt aantal schrijf/technische begrippen aanleren. Die maken het mogelijk om meer greep op het handschrift te krijgen, door afwijkingen bespreekbaar te maken.

Om welke criteria gaat het?

Er zijn zo'n 25 criteria. Een paar voorbeelden:

- Alle woorden **moeten even ver** van elkaar staan.
- Alle letters zijn even schuin geschreven.
- Alle lussen moeten even lang zijn.
- Alle letterrompen moeten even hoog zijn.

In dit artikel onderzoeken we de twee laatstgenoemde criteria. We beginnen met het begrip romp- (hoogte). We doen er meteen een tweede lesonderwerp bij dat daarmee samenhangt: de luslengte. En de kinderen moeten ook het begrip grondlijn² kennen.

ROMPEN

De rompen van letters horen allemaal even hoog te zijn. Maar dat zijn ze lang niet altijd. Waarom moeten rompen even hoog geschreven worden?

Zoals de romp het belangrijkste deel van het lichaam is, zo zijn de

letterrompen het belangrijkste deel van de letters. De stokken, staarten en lussen zijn er voor de snelle herkenning van letters.

ALS EEN STUK TEKST ALLEEN MAAR IN HOOFDLETTERS STAAT, LEEST DAT EEN STUK MINDER PRETTIG. DAT KOMT OMDAT HET OOG GEEN UITSTEKENDE DELEN WAARNEEMT. DAARDOOR VERLAAGT DE LEESNELHEID. BIJ HET LEZEN VAN EEN TEKST OP EEN MOMENT IS DIT MEESTAL GEEN PROBLEEM, MAAR VOOR EEN TEKST OP PAPIER WEL!

Als je dus géén hoofdletterschrift schrijft, moeten de verschillen tussen rompletters en andere letters zo duidelijk mogelijk zijn. De rompen moeten dan zo gelijk mogelijk van hoogte zijn, om ze te onderscheiden van wél uitstekende letters. Als je een «l» kleiner en een «e» groter gaat schrijven, dan wordt de leesbaarheid meteen een heel stuk minder. Dit valt goed aan kinderen uit te leggen en voor te doen (*welenwee*).

VANAF WELKE GROEP?

De lessen kunt u vanaf groep 5 geven. In de hoogste groepen zouden langere stukken tekst gebruikt kunnen worden. Dan is het effect van de «regelovertreiding» ook beter te zien.

Kinderen in groep 7 en 8 zijn soms in staat twee criteria tegelijkertijd in de gaten te houden. In sommige methoden worden meer dan vijf criteria in één les tegelijk aangeboden. Maar kinderen kunnen doorgaans slechts één criterium (of hooguit twee criteria) tegelijkertijd aan.

De lesstof kan - afhankelijk van omstandigheden en het tempo van de groep - ook gemakkelijk over twee korte schrijflessen verdeeld worden.

DE LESSEN

Introductie ;
Erkan op een klein (A5-formaat), enkelvoudig gelinieerd blaadje geschreven worden. Neem voor iedere nieuwe regel veel ruimte. En sla na elke oefening minstens drie regels over:

- Laat de kinderen een eenvoudige regel met onder andere lusletters schrijven. Bijvoorbeeld:

de koning wil snel naar huis

Deze zin past op één regel en de kinderen kunnen in ieder geval stoppen als het einde van de regel bereikt is. Ze weten nog niet waar het om gaat.

- Ze slaan nu een paar regels over en schrijven een zin als:

zeemannen nemen emmers mee

In zo'n zin zitten géén stokken of lussen.

- Vraag de kinderen naar het verschil tussen de *vormen* (het uiterlijk) van de twee geschreven regels en of ze dit onder woorden kunnen brengen.
- Vertel dat het deel van de letters dat even hoog is als de letter «n» de *romp* van de letter heet. Probeer of er kinderen zijn die weten wat dit betekent. Wijs op het verband met het rompdeel van je lichaam, of van een boot.

Romphoogte

Nu het begrip *romp* bekend is, kunt u verder met het begrip *romphoogte*. De kinderen schrijven de zin:

mannen en vrouwen maaien aren

Daarna schrijven ze die zin nóg een keer, maar nu zorgen ze ervoor dat de *romphoogte* wisselt:

MaNnEn En VrOuwEn

mDaLeN aLeN

Figuur 1

In dit geval is het handig om elke romp steeds om en om, dus even en oneven, groot of klein te schrijven. De kinderen mogen zelf weten of ze met groot of met klein beginnen. (Een heel kort begin van de zin kunt u ook eventueel op het bord voordoen!)

De kinderen zullen de neiging vertonen om hogere rompen ook meteen breder te maken. Dit is vrijwel onvermijdelijk en beslist geen bezwaar.

Aan de kinderen kan nu gevraagd worden welke regel het prettigst leest. Kunnen ze al verwoorden waarom?

Luslengte

Het is ook goed voor de leesbaarheid als de luslengte even groot is: alle lussen even lang, zowel boven als onder de grondlijn. Oefeningen:

- De volgende zin heeft afwisselend lus- en rompletters:

de leuke jongen ging akelige lussen schrijven

- We gaan nu weer in overtreding: we maken alle lussen langer (en in groep 7 en 8 zo mogelijk ongelijk). De rompen blijven echter euen hoog! Dit ontregelt het automatisme en het

1 'Sommige begrippen en regels kunnen *door ervaren, door te doen het beste* worden aangeleerd.' (A. Erkamp, *Eruaringslessen*, Anthos/svE, pag. 59, 1986, sde druk.)

2 Grondlijn: de lijn waarop je schrijft.

Romp: de hoogte van de kleine letters. Ook in lus- en stokletters zit een «romp».

Stofletter: letter die boven de romp uitsteekt, maar geen lus heeft (d, t, p, q). Stokletters zijn korter dan lusletters (dubbele romphoogte). Deze letters vallen nu buiten het onderzoek, maar vergroten uiteraard ook de leesbaarheid door hun eigen hoogte.

Lusletter: letter met een lus, die boven of onder de romp uitsteekt.

3 Dit heeft ook consequenties voor het corrigeren. Beoordeel gelijke romphoogte dus als belangrijker.

schrijven gaat nu heel langzaam.

- Laat de kinderen vertellen of ze het moeilijk vinden.
- Daarna kunnen de resultaten weer worden uitgewisseld. Misschien is er een bijzonder exemplaar uit te halen en te laten zien.
- Sommige kinderen zullen extreem willen overdrijven. Dat is prima, als die overdrijving maar niet door de andere regels heen gaat. En enkele kinderen slagen er zelfs in de luslengte *af te* wisselen én de romphoogte gelijk te houden:

de leuke jongen ging

akelige lussen schrijven

Figuur 2

- Laat de kinderen ook verwoorden waarom ze het eventueel moeilijk vinden om de regel te overtreden. Het is heel zinvol om hun argumenten aan te horen. Kinderen praten doorgaans niet over dit soort dingen en als ze het wél doen, krijgt u als leerkracht veel inzicht in de handschriftbeleving van de kinderen.

Criteria en leesbaarheid

Na de laatstgenoemde oefening is dan de belangrijkste vraag welke van de twee criteria het meest van invloed is op de leesbaarheid. Als de kinderen de opdracht goed hebben uitgevoerd, moeten ze kunnen zien dat *gelijke* romphoogte belangrijker is dan *gelijke* luslengte³. (Vergelijk figuur 1 en figuur 2.)

Oefen de criteria na een tijdje gerust nóg eens met een andere zin. Laat de kinderen verwoorden wat een en ander doet met de leesbaarheid. Te zien is dat het woordbeeld onrustig wordt door de hoogteverstooring. De kinderen kunnen weer elkaars resultaat bekijken en

eventueel nog een keer een zin schrijven met een zo groot mogelijke ongelijkheid in romphoogte:

de koning wil

snel naar huis

Figuur 3

Misschien kunnen sommige kinderen de lussen een lang én tegelijkertijd de rompen ongelijk maken.

Afsluitende oefeningen

- 1 Laat de kinderen een stukje tekst • schrijven met afwisselende zinnen: de ene zin perfect in orde en de andere zin geheel ordeloos op het gebied van de twee behandelde criteria.
- 2 Laat ze «onregelmatig overtreden». (Dus niet om en om.)
- 3 Laat ze per woord de criteria wél of niet overtreden.
- 4 Laat ze een blokje tekst schrijven waar in de eerste helft van de regel overdrijving aangebracht wordt en in de tweede helft alles in orde is.
- 5 Laat eens een paar kinderen de romphoogte én de luslengte overtreden! Dit laat nog eens zien waarom deze twee criteria belangrijk zijn.

Het is goed om de kinderen steeds weer te laten verwoorden hoe ze het ervaren. En laat ze steeds elkaars resultaten bekijken.

AFSLUITENDE OPMERKINGEN

- Oefen zelfde zinnestjes en woorden vooraf.
- Sluit elke les af door de kinderen een zin te laten schrijven die helemaal in orde is. Nu dus «overdreven» goed.'
- Laat de kinderen elkaars laatste resultaat nog eens bekijken.

EXTRA OEFENSTOF

Op de internetsite www.praxisbulletin.nl is extra oefenstof opgenomen, die u kunt gebruiken bij de schrijflessen. Het betreft:

- lijsten met een groot aantal oefenwoorden en woordgroepen met veel lussen, zonder stokken;
- lijsten met een groot aantal oefenwoorden en woordgroepen zonder lussen en stokken.

De woorden waarmee u wilt oefenen, hoeft u dus niet zelf te bedenken. Ze staan in grote aantallen op de site!

TOT SLOT

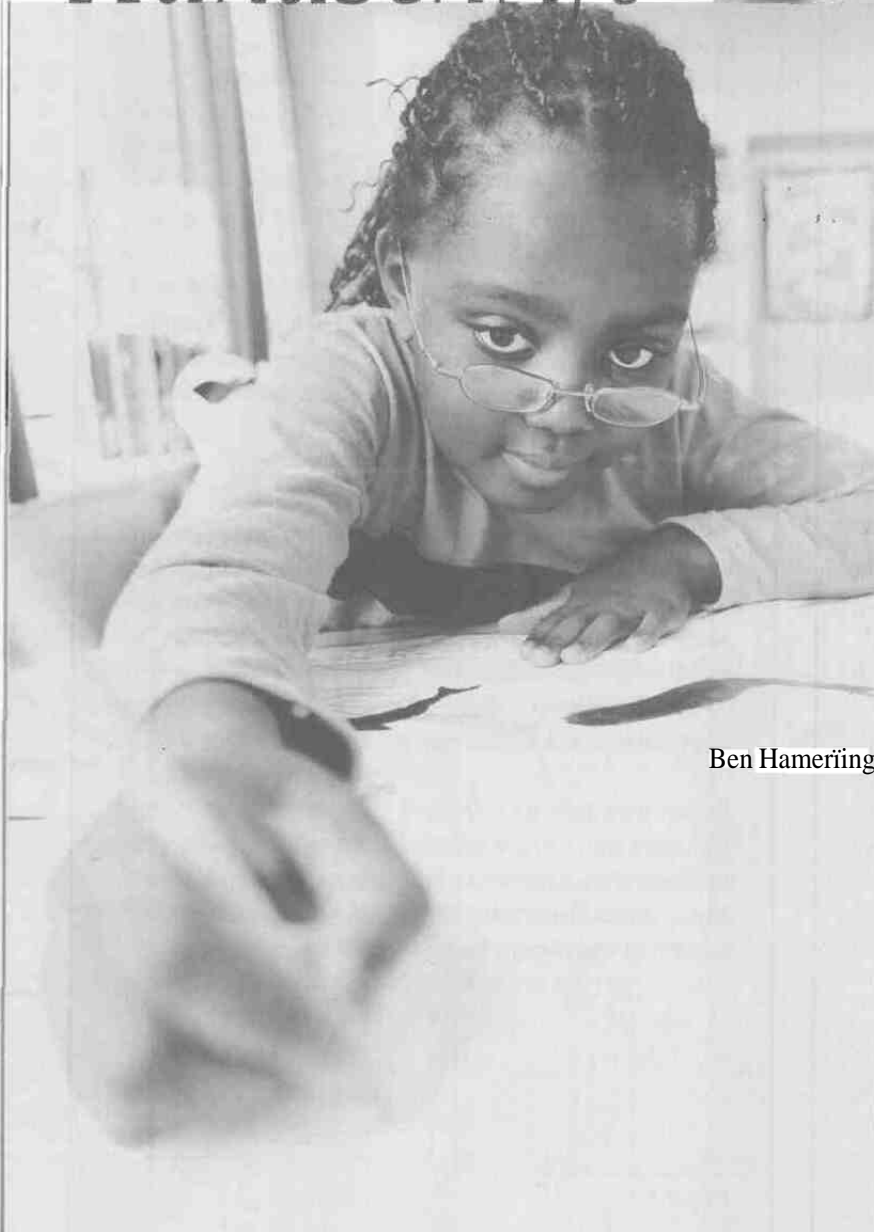

Het is misschien ten overvloede, maar let bij elke schrijfactiviteit altijd op de schrijfhouding en de pen-greep:

- Voeten op de grond.
- Onderbenen verticaal en bovenbenen horizontaal.
- Rug, schouders en hoofd recht. (Schouders evenwijdig aan de tafelrand.)
- Rug goed gesteund en romp iets los van de tafel.
- Onderarmen geheel op tafel en het papier evenwijdig aan de onderarm.
- Pols in het verlengde van de onderarm en de pen in een ontspannen drievingergreep: pen óp het laatste kootje van de middelvinger, en de wijsvinger en de duim ertegenaan.

Veel succes!

Handschrift-

ontwikkeling en
in de

Ben Hamering

In Praxisbulletin, 18de *jaargang*, nummer 8 (april 2001) heb ik mogelijkheden besproken en laten zien voor handschriftontwikkeling- en -onderhoud. Het ging hierbij om de bewustmaking van wat we welhandschrijfcriteria noemen. Door hiermee te experimenteren en te manipuleren, wordt de waarde ervan voor de kinderen bewustgemaakt. Dat is in ieder geval beter dan dat er onder het werk van de kinderen termen als «slordig» of zelfs «overmaken» geschreven moeten worden.

-onderhoud bovenbouw 1

Het doel van dit manipuleren is dat de kinderen vaardiger worden in het schrijven. Ze beheersen de vaardigheid meer als ze dit soort oefeningen doen en leren hun handschrift te beïnvloeden. Dit vergroot hun inzicht. Bovendien is schrijven cognitief. Op deze manier werken aan de grenzen van het handschrift vergroot de kennis van goed handschrift en tevens het vorminzicht. Inzicht volgt op het vergroten van de vaardigheid.

Experimenteren met criteria

In het genoemde artikel werden de criteria romphoogte en luslengte aan de orde gesteld. Romphoogte bleek een van de meest belangrijke criteria te zijn voor de leesbaarheid. Voor het begrip leesbaarheid is het nuttig om uit te gaan van de handschriftcriteria, maar ze dekken niet in gelijke mate en niet uitsluitend het begrip «leesbaarheid».

In deze aflevering van het experimenteren met criteria gaan we kijken naar het begrip rompbreedte. In de vervolgafllevering volgende maand (april 2002) bekijken we de hellingshoefte van de letters.

Lessen

De lessen zijn geschikt van groep 5. Er kan gebruik worden gemaakt van blaadjes met de normale 8 mm-liniatuur (bijvoorbeeld de normaal gelinieerde multiblaadjes).

Nota bene. In dit artikel zijn vier voorbeelden (figuur 1-4) opgenomen. U kunt hiervan met de kopieermachine voor de kinderen van uw groep (lieft uitvergroot) een feijkblad maken. Dan hebben ze de voorbeelden allemaal voor zich tijdens de lessen.

Rombreedte

Zoals bekend gaan veel kinderen, vooral meisjes, in de bovenbouw elkaar nadoen en spelen «groepsverschijnselen» een steeds grotere rol. Het handschrift wordt hierdoor sterk beïnvloed. En vooral bij meisjes zien we een verbreding van de letterromp (het letterdeel zonder stokken, staarten of lussen) optreden. Dat dit nadelig kan zijn voor de leesbaarheid laten de experimenten op de volgende pagina zien. Bovendien heeft deze manier van schrijven nog meer nadelen, die tijdens het experimenteren boven water komen.

Het experiment is ook goed uitvoerbaar door kinderen die onuerbonden schrift (blofeletters) schrijven.

ZOMERVAKANTIE

Figuur 1

ZOMERVAKANTIE

Figuur 2

paar dagen op school

paar dagen op school

Figuur 3

lieve Judith,
Ik zit op het echterdele
in de ochtend om te schrijven
Ik ligt uit over de vanden
De schittering van de zon
op het water is prachtig
wo senieten entomen
Heerlijk tot rust.
Wat een zomer!
Kerschelling is fantastisch
we fietsen wat op fiets
swaan op mijn fiets
zo'n zelfde als die
Hob momenteel in de
lapper by ons die
heel liefs tot
Judith Telbink
Heerzijde 9
6735 VX
EDE
A UA

Figuur 4

Voorbeeld 1

Kenmerken

In de reclame zijn altijd veel voorbeelden van lettermanipulatie te vinden. Het is goed hier voorbeelden aan te onttrekken. Bovendien leeft de reclame bij kinderen sterk. Het is een «vernieuwend» gebied dat (vooral bij tv) een sterke aantrekkingskracht op kinderen uitoefent.

Nevenstaand voorbeeld komt uit een reclame voor vakantie-reizen (zie figuur 1).

De kinderen bekijken het voorbeeld (op het kijkblad) en geven hun commentaar. Het is de bedoeling dat ze een aantal kenmerken van deze letters opmerken:

- Alle letters zijn even hoog.
- De afstand tussen de letters is nogal klein.
- De letters zijn tamelijk breed.

Hoofdletters en kapitalen

Op zich kan het al een nuttige oefening zijn om het woord na te tekenen. De kinderen doen dan al allerlei nuttige ervaringen op.

Om misverstanden te voorkomen, is het in dit verband belangrijk om de naam van het type letter naar voren te halen. Het gaat hier namelijk niet om «hoofdletters», zoals we zo vaak zeggen, maar om kapitalen. Het belangrijkste kenmerk van kapitalen is dat ze allemaal even hoog zijn.

Het begrip hoofdletter is eigenlijk onjuist. We hebben het bij een hoofdletter over een taalkundige/unctie, waarmee het begin van een naam of een zin wordt aangeduid. Bij het begrip «kapitaal» gaat het om een lettervorm.

Voorbeeld 2

Kenmerken

Het volgende voorbeeld (figuur 2) komt van een Ansichtkaart over hetzelfde onderwerp (Zomervakantie).

Opvallend is dat wie in onuerbonden schrift schrijft vaak de neiging heeft om alle letters zo gelijk mogelijk aan hoogte te schrijven. Het voorbeeld laat zien hoe het schrift van kinderen (en dan vooral van meisjes) in de bovenbouw van de basisschool en in het voortgezet onderwijs kan verworden.

Laat de kinderen weer opsommen wat er allemaal te zien is:

- De letters zijn vrijwel even hoog.
- De letterrompen zijn meer breed dan hoog.
- De letterafstanden zijn soms minder dan niets (letterverhaking).

De kinderen kunnen zien dat dit consequenties heeft voor de leesbaarheid.

Pengreep en leesbaarheid

Betrek bij het oefenen van het verschijnsel «verbreding van de letterromp» ook de pengreep. Kinderen die hun duim over de wijsvinger plaatsen, hebben geen gelegenheid om van de buig- en strekfunctie van de drie schrijfvingers gebruik te maken en zullen noodgedwongen de horizontale verplaatsing vanuit de pols moeten maken. (Een dergelijke pengreep wordt ook wel ouergreep of laterale driepuntsgreep genoemd.) Dit levert een veel bredere letter op!

Zei/ oefenen

- Laat de kinderen het woord zomervakantie zelf eens een keer oefenen, met als «spelregel» te streven naar het uilen aan de hele regel.

Wat zijn de nadelen van de letterrompverbreding?

Laat ook hier weer de kinderen hun conclusies trekken:

-Je hebt meer ruimte (dus meer papier) nodig. En dat is milieuvriendelijk.

-Je hebt meer tijd nodig!

-Er is minder gelegenheid voor juiste letterspaties.

(Dus doorgaans zijn die te klein.)

-Er is sprake van letterverhaking.

- Geef nu de tegenovergestelde opdracht: laat de kinderen het woord zomervakantie heel «nauw» schrijven. Ze moeten nu proberen om het woord zo veel keren als mogelijk is op één regel te schrijven. Wie haalt het hoogste aantal?

Belangrijk is wél dat de romphoogte gelijk blijft! (Zie *figuur 3*.)

Voorbeeld 3

Hoewel het volgende voorbeeld beslist geen model-schrift is, laat het toch goed zien dat - bij gelijke romphoogte - de leesbaarheid van de «smalle versie» stukken groter is dan van de «brede versie» (zie *figuur 3*).

Dit heeft ook te maken met het feit dat de ogen bij het lezen sprongen maken en een bepaald aantal letters tegelijkertijd lezen. Als de romp smaller is, zijn er meer letters tegelijkertijd in één sprong te lezen. Dit is merk-

baar als dit voorbeeld bekeken wordt. Bij breed schrift moet het oog meer actie ondernemen.

Voorbeeld 4

Laat de kinderen het laatste voorbeeld (figuur 4) eens analyseren. Ze kunnen daarna de tekst van de kaart overschrijven in smallere letters of ze kunnen een eigen bericht maken. Laat ze ook bepalen wat er geschreven staat.

Dit voorbeeld laat heel goed het grote nadeel zien van het onverbonden schrift (blokletters): een slechte spatiëring.

Als je onverbonden schrijft, dan moet je zelf bepalen wat de letterafstand is. En omdat de meeste mensen dit niet kunnen (eigenlijk is dit alleen maar goed uitvoerbaar door kalligrafen), blijft er weinig anders over dan alle letters maar tegen elkaar aan te schuiven, met alle gevolgen vandien voor de leesbaarheid.

Dit is een van de belangrijkste argumenten om kinderen geen blokschrift te laten schrijven. Bij verbonden schrift ontstaan het lüoorderband en de juiste spatiëring door de letterverbinding.

Tot slot

Met de voorbeelden in dit artikel kunt u een aantal oefeningen doen met betrekking tot de rompbreedte.

Sluit een les altijd af met een goedgeschreven zin, waarin de kinderen laten zien dat ze weten hoe het het beste kan.

Veel succes!

De volgende

het volgende artikel over experimenteren met handschriftcriteria -in Praxisbulletin, nummer 8 (april 2002)-zal gaan over de hellingshoek.

Handschriftontwikkeling in de bovenbouw 2

BenHamerling

In het vorige nummer van het *Praxisbulletin* besprak ik het manipuleren van de *romp-breedte*. De bedoeling was om de kinderen in de bovenbouw te helpen met de ontwikkeling van hun handschrift en ze te leren hoe je dit kunt onderhouden. Door kinderen inzicht te geven in de *handschriftcriteria* kunnen ze leren hun handschrift tegen verval te behoeden.

In dit tweede artikel ga ik verder met het criterium *schrifthelling*, ook wel *hellingshoek* genoemd.

en -onderhoud

Doelstelling

Het doel van dit artikel is:

- het leren zien en ervaren van de eigen hellingshoek van het handschrift;
- leren om die hellingshoek te beïnvloeden;
- leren wat de invloed daarvan is op de leesbaarheid;
- het vergroten van de vaardigheid.

Kinderen die vaardiger zijn, kunnen meer invloed uitoefenen op de vormgeving van hun handschrift.

Nota bene. In dit artikel zijn drie voorbeelden (figuur 1-3) opgenomen. U kunt hiervan met de kopieermachine voor de kinderen van uw groep (liefst uitvergroot) een kijkblad maken. Dan hebben ze de voorbeelden allemaal voor zich tijdens de inleiding en de lessen.

Inleiding

Voorbeeld 1

In de inleiding krijgen de kinderen een schrijvoorbeeld te zien uit het einde van de negentiende eeuw. De hellingshoek bedraagt 45 graden naar rechts. (Zie figuur 1.)

De kinderen mogen even praten over de verschillen tussen dit schrift en het schrift dat op de eigen school wordt aangeleerd. Ze zullen bij het negentiende-eeuwse schrift onder andere de volgende zaken kunnen waarnemen:

- Zwellende lijnen. Die zijn ontstaan door toenemende druk op de pen tijdens het schrijven van de neerhalen en een afnemende druk bij de ophalen. Dit werd ook wel zwel-schrift genoemd.
- Extra lange lussen. Die waren nodig om de zwellingen op gang te kunnen brengen.
- Zeer schuine hellingshoefte. Die was nodig om lange lussen te kunnen schrijven.
- Incidenteel valt de extra lengte van de letter «p» op.

Voorbeeld 2

Daarna kan het tweede voorbeeld worden besproken. Het is uit de zestiende eeuw en afkomstig van de Italiaanse schrijfmeester Tagliente. (Zie_figuur2.)

De hellingshoek is gelijk aan het vorige voorbeeld. Maar nu bedraagt de helling 45 graden naar links.

Spreeken is silver zwijgen is goud.

Figuur 1

*alla natura nostra la quale lettera
a voler la imitare obgra
la regola de la ante
scritta et sola
pendere*

Figuur 2

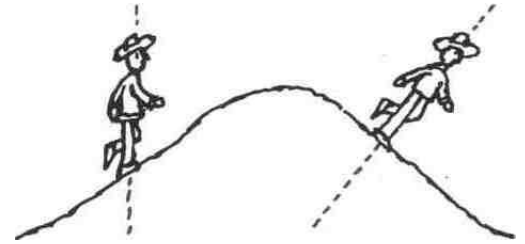
*Magen als by dat
aan de andere deken
de dan het ander
zelf een goed het to in
de bom toe.*

Figuur 3

De kinderen mogen ook nu weer vertellen wat ze van dit schrift vinden. Het voorbeeld is met een brede, beitelvormige pen geschreven. Daardoor ontstaat het dik-dunefect (contrast).

Voorbeeld 3

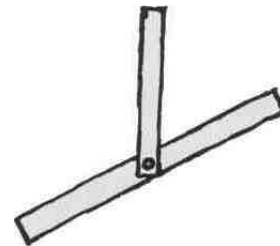
Het volgende voorbeeld kan op het bord nagetekend worden. Het vereist niet veel tekenvaardigheid:

Er wordt een berg op het bord getekend. Een poppetje loopt die berg op. Aan de andere kant van de berg loopt een poppetje naar beneden. Dit poppetje helt echter gevaarlijk voorover, zodat de hoek ten opzichte van de hellinghaaks (90 graden) is.

De kinderen moeten beoordelen welk poppetje er goed bijloopten *waarom*.

De andere hellingshoek moet nu verklaard worden. Hierbij kan heel goed gebruik worden gemaakt van twee stroken karton, waarvan het uiteinde van de ene strook met een splitpen is vastgemaakt aan het midden van de andere strook:

De onderste strook is de helling. En de verticale strook stelt het poppetje voor. Met deze twee stroken kunnen op eenvoudige wijze de verschillende situaties van de poppetjes op de berghelling worden uitgebeeld. Door alleen de onderste strook te draaien - terwijl de verticale strook aan de bovenkant wordt beetgepakt - is de veranderde hoek ten opzichte van de helling uit te beelden.

Zelf oefenen

Neerhaal en hellingshoefe

De kinderen moeten zien dat de neerhaal naar henzelf (richting navel) wordt toegetrokken. Bij afwijkende hellingshoeken kan het blaadje dus gedraaid worden. De lijn op het blaadje is dan de bergelling.

De kinderen kunnen hiervan leren de hellingshoefe te beïnvloeden door de stand van het papier te wijzigen.

Dit is echter niet voor ieder kind even eenvoudig. Voor kinderen die er moeite mee hebben, kunt u een enkel woord voordoen. Eventueel kunnen een paar dunne richtinglijntjes met potlood vooraf worden getrokken. Er kan ook een paar keer met de letter «l» worden geoefend. En wijs de kinderen nog eens nadrukkelijk op het neerhalen in de nauelrichting.

Voorbeelden bespreken

Mogelijk wordt door u een enkel woord voorgedaan. Het is goed om dit al op het bord te doen tijdens de bespreking.

Het is in dit stadium niet correct om nu ook verschillende hellingshoefen door elkaar te oefenen. Dit betreft een ander handschriftcriterium: geli)febli)uende hellingshoefe. Daar kan weer apart aan gewerkt worden.

Het is ook goed om voorbeelden te bespreken. Figuur 3 kan hiervoor bijvoorbeeld gebruikt worden. Het laat goed zien wat er allemaal verkeerd kan gaan als kinderen vrij gelaten worden en zonder kennis van zaken losse letters mogen produceren.

Begrippen

Aan de hand van figuur 3 kunnen onder andere de volgende begrippen worden besproken met de kinderen:

- Leesbaarheid. Hierbij gaat het om letters die op andere letters lijken en die door de geringe letterafstand niet meer te herkennen zijn.

- Regeluerhaking. Deregels haken in elkaar.

- Lettersoort. De letter «A» en de letter «R» horen niet bij de rest van de letters. Het zijn kapitalen. (Kapitalen zijn allemaal even hoog, zoals de hoofdletters in drukwerk.)

Conclusie

De hellingshoek moet niet te schuin zijn (zowel naar de ene als naar de andere kant), want dit benadeelt de leesbaarheid. Schrift dat vrijwel rechtop geschreven wordt, is het best leesbaar.

Tot slot

In twee afleveringen van het Praxisbulletin hebben u en de kinderen kunnen experimenteren en manipuleren met de handschriftcriteria romphoogte en hellingshoefe.

Met de voorbeelden in beide artikelen hebt u een aantal oefeningen kunnen doen, waarmee kinderen hun handschrift kunnen ontwikkelen en onderhouden.

Het is het beste om een les handschriftmanipulatie altijd af te sluiten met een korte zin, waarin de kinderen laten zien dat ze weten hoe het allemaal eigenlijk zou moeten.

Veel succes!

